

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования Республики Тыва

Управление образования администрации Каа - Хемского района

МБОУ СОШ с. Бурен-Хем

СОГЛАСОВАНО

ЗУВР

/Ооржак О.Б./

УТВЕРЖДЕНО

Директор

/Бичекей А.А./

Приказ № 2/3

от «31» августа 2023 года

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной (тувинский) язык»

для обучающихся 2 «Б» класса

Составила: учитель начальных классов
Багай-оол Солун-кыс Алдын-ооловна

Бурен-Хем 2023

Тайылбыр бижик

2-ги класстың тыва дыл программанын Тыва Республиканың ниити өөрөдигезинин эге школага 1-4 класстарга тыва дыл талазы-биле күрүне стандарттарынга дүүштүр Александра Касхоевна Ойдан-оол, Эртине Деспижековна Ондар, Наталья Чоодуевна Дамбаны-биле тургускан. Ук программа Тыва Республиканың өөрөдиге, эртем болгаш аныяктар политиказының яамызының өөрөдиге-методиктиг чөвүлелиниң чөпшээрели-биле 2008 чылда чырыкче парлаттынып үндүртүнгөн.

Өөрөдиглиг план Э.Д.Ондарның «Методиктиг сүмелеринин» (Дөрт чылдыг эге школаның 2-ги класының «Тыва дыл» ному-биле ажылдаар башкыларга дузаламчы. Кызыл – 2008ч) дузазы-биле ажыглаттынмышаан, уругларның шингээди алган билиглерин, мергежилдерин, чаңчылдарын тыва дыл программаның негелделеринге дүүштүр эге класс башкыларынга А.А.Алдын-оолдуң «Диктантылар болгаш эдертиглер чыындызы» - биле хынаарын сүмелеп турар. Тыва Республиканың ниити өөрөдигезинин национал девискээр кезээ 2-ги класс өөреникчилеринин ниити сайзыралынче, оларның билиинин практиктиг болурунче угланмышаан, программаны тургузарда эртемниинин, дес-дараалашкааның, көргүзүглүүнүн болгаш коммуникативтиг принциптерге даянып база уругларның назы-харын барымдаалап тургаш тургускан.

2-ги класска И.Ч.Эргил-оолдуң, Л.Д.Аракчааның, В.Ш.Монгуштуң «Тыва дыл» номун Тыва Республиканың ниити болгаш профессионал өөрөдиге яамызы бадылап, 2012 чылда парладып үндүргөн.

Ниитизи-биле программа езугаар 2-ги класска тыва дыл неделяда 3 шак , чылда 102 шак кылдыр бердинген.

Программада негелделер дараазында бөлүктерден тургустунган:

- бижикке өөрөдиринин үезинде алган билиглерин, мергежилдерин болгаш чаңчылдарын системажыдып катаптаары(4 шак);

- чугаа (2 шак);
- чугаа үннери, үжүктөр, слог (23 шак);
- домак (24 шак);
- сөс (22 шак);
- сөзүглел , харылзаалыг чугаа (17 шак);
- чыл дургузунда өөрөнгенин катаптаары (10 шак).

1 - 4 класстарга төрөөн дыл үстүкү класстарга өөренир тыва дыл болгаш литература эртемнеринин белеткел чадазы болбушаан, колдуунда-ла практиктиг сорулгаларны чедип алырынче угланган.

2-ги класска тыва дылды өөрөдиринин кол сорулгалары:

1. Уругларны медреселдиги-биле шын номчуур, бижиир болгаш шын чугааланыр кылдыр өөрөдир;
2. Оларга төрөөн дыл болгаш литература талазы-биле эге билиглерни бээр;
3. Уругларны ном ажыглаарынга чаңчыктырар болгаш оларның дылга сонургалын, номчулгаже болгаш билиглерже чүткүлүн хайныктырар;

4. Номчулга болгаш бижилге-биле холбаштыр бойдушту, ниитилел амыдыралын хайгаараарынга үндезилээш, өөреникчилерни материалистиг үзел-бодал-биле чепсеглээр;
5. Уругларны мораль болгаш этика талазы-биле кижизидер;
6. Өөренип турар чүүлдерни сайгарып, бөлүктөп деңнеп, түңнөп билиринге, оларның иштинден кол болгаш чугула чүүлдерни тып, тайылбырлаарынга өөреникчилерни чаңчыктырар.

Программада негелделер дараазында бөлүктөрдөн тургустунган:

- бижикке өөредириниң үезинде алган билиглерин, мергежилдерин болгаш чаңчылдарын системажыдып катаптаары (4 шак);

- чугаа (2 шак);
- чугаа үннери, үжүктөр, слог (23 шак);
- домак (24 шак);
- сөс (22 шак);
- сөзүглел, харылзаалыг чугаа (17 шак);
- чыл дургузунда өөрөнгенин катаптаары (10 шак).

1 - 4 класстарга төрөөн дыл үстүкү класстарга өөренир тыва дыл болгаш литература эртемнериниң белеткел чадазы болбушаан, колдуунда-ла практиктиг сорулгаларны чедип алырынче утланган.

Өөреникчилерниң билиглеринге, мергежилдеринге болгаш чаңчылдарынга кол негелделер.

Өөреникчилер 2-ги классты дооскаш, дараазында билиглерни алган турар:

Тыва алфавиттиң үжүктери, ажык болгаш ажык эвес үннерниң демдектери: кыска, узун, өк-биле адаар үннер, күштүг, дүлөй болгаш кошкак дүлөй ажык эвес үннер, ыткыр кошкак ажык эвес үннер; сөстү көжүрериниң дүрүмнери; чүвөлөрү, оларның шынарын, кылдыныын көргүзөр сөстөрү бот-боттарындан ылгап билири; домактың чугула кижигүннерин тып билири; домак биле сөзүглелди, сөзүглелдин хевирлерин ылгап билири.

Өөреникчилерниң чедип алган турар мергежилдери:

- сөстөрү, домактарны болгаш 30-40 хире сөстүг сөзүглелдерни артык үжүктөр кирибейн, херек үжүктөрү кагбайн, хажыдышкын чокка, арыг, чараш болгаш шын бижири;
- сөстөрү слогтарга чарар, слогтар езугаар көжүрер;
- кижилерниң аттарын, хоорайлар, суурлар, хемнер болгаш черлер аттарын улуг үжүк-биле бижири;
- өк-биле адаар ажык үннерлиг сөстөрү кадыг демдек-биле бижири (ь);
- саннар, шеттер дээн чергелиг сөстөргө ийи үжүктү дакпырлап бижири;
- фонетиктиг сайгарылганы күүседип билер;
- -ла,-ле,-на,-не, -даа деп артынчыларны дефис-биле бижири;
- сөске шын айтырыг салгаш, ооң дузазы-биле чүвени илередир, чүвениң демдээн илередир, чүвениң кылдыныын илередир сөстөрү тодарадыр;
- домакка сөстөрү шын харылзаштырар; кол сөс болгаш сөглекчини тодарадыр;
- домактың эгезин улуг үжүктү хереглээр, сөөлүңге улуг сек, кыйгырыг, айтырыг демдектерин салыр;
- айтырыглар езугаар 40 - 50 хире сөстүг сөзүглелдин эдертиин бижири, бердинген темага 5-6 сөстүг домактарны тургузар болгаш бижири.

2-ги класска тыва дыл программаның шингээткениниң түңнелинде

Өөреникчилерниң личностуг хевирлеттинген турары:

- Төрээн дылывыс харылзажырынын база мээ—медереливистиң шынарын көргүзериниң кол чепсээ;
- Төрээн дыл национал культуравыстың кол болуушкуну;
- Сагыш-сеткилди, бодалдарны илередиринге дылдың бай-байлаан, уран-чечен аргаларын чөптүг ажыглап билири;
- Төрээн дылын улаштыр өөрениринге сонуургалын оттурары;
- Аас болгаш бижимел чугаага дылдың уран-чечен аргаларын чедимчелиг ажыглап билири.

Өөреникчилерниң билииниң хевирлеттинери:

- Төрээн дылын сайзырадырынга ону кадагалап арттырарынга өөреникчиниң бот киржилгези;
- Аас чугаага дылдың уран-чечен аргаларын эстетиктиг талазынче угландыраы.

Өөреникчилерниң предметтиг хевирлеттинген турары:

- Чаа материалды ханы билип алырынче угланган ажылдарны; номчулга, бижилге, уругларны янзы-бүрү бот- ажылдары, чугаа сайзырадылгазы.
- үннер болгаш үжүктөрни ылгап билири.
- Ажык болгаш ажык эвес үннерни ылгап билири.
- Сөстөрни слогтарга чарары.
- Сөстү шын көжүрүп билири.
- Алфавитте үжүктөрниң туружун болгаш ооң ужур-дуказын билири.
- Медээ, айтырыг, кыйгырыг домактарын ылгап болгаш чогаадып билири.
- Домактыё чугула кежигуннерин тып болгаш шыйып билири.
- Кым? чүү? кымнар? чүлөр? кандыг? чүлүг? канчап тур? деп айтырыгларны ылгап билири.
- Сюжеттиг чуруктар-биле чугаа сайзырадырыныё ажылдарын чорудары.
- Домак болгаш харылзаалыг чугааны ылгап билири.
- 40-70 хире сөстен тургустунган эдертигни бижири.

Өөреникчилерниң билииниң хевирлеттинери:

- Төрээн дылының бүгү үннерин болгаш үжүктөрүн, оларның кол ылгалын билген ужурлуг.
- Состерде уннерни ылгап, оларнын туружун тодарадып билир.
- Ажык,ажык эвес уннерни болгаш ужуктерни, кыска,узун ажык уннерни болгаш ужуктерни бот-боттарындан ылгап шыдаар.
- Домактарнын болгаш состернин анализ-синтезтиг сайгарылгазын кылып,домактардан состерни ылгап тывар.
- Состерни слогтарга чарып болгаш слог аайы-биле кожуруп билир.
- Алфавиттин ужуктерин , оларнын туружун билир.
- Домактарнын чугула кежигуннерин тып болгаш шыйып билир.
- Бижимел болгаш парламал шрифт-биле бижиттинген состерни, домактарны иштинде слогтап адап тура, шын дужуруп бижири.
- Домак эгезинге улуг ужукту бижиир,соолунге улуг секти, айтырыг, кыйгырыг демдектерин херек таварылгаларда салып билир.
- Хуу чуве аттарынга улуг ужук бижиир.
- Торел состерни болуктеп, тып билир болгаш дазылын аёгылап билир.
- Кым? чуу? кымнар? чулөр? кандыг? чулуг? канчап тур? деп айтырыгларны ылгап билир.
- Харылзаалыг чугаа тургузуп билир.
- 40-50 сөстен тургустунган эдертигни бижип билир.

Оореникчилернин метапредметтиг хевирлеттинген турары:

А) Регулятивтиг

Чогуур деннелге хевирлеттинген турар уjurлуг чуулдери:

- Ооренип турар эртемнин тема, болук аайы-биле кол сорулгаларын,утказын угаап билири;
- башкынын удуртулгазы-биле бердинген даалгаларны кууседип ооренири;
- бот хыналданы, удур-дедир хыналданы болгаш орфографтыг, пунктуациалыг частырыгларны тып билирин боттандыраp.

Оореникчилернин хевирлеттинген турары:

- ооренген темазынга алган билиглерин туннеп болгаш унелеп билирин боттандыраpы;
- тыва дылдын негелдери-биле ооренип алган дурумнерин ажыглап билири.

Б) Ооредиглиг

Чогуур деннелге хевирлеттинген турар уjurлуг чуулдери:

- ооредилге даалгаларын кууседип турар уеде херек уjurлуг медээлерни немелде номнар, статьялар болгаш энциклопедиялардан тып билири;
- бодунун назы-харынга дууштур янзы-буру словарьларга, справочниктерга даянып билири;
- дылдын негелдерин кууседирде янзы-буру схемаларны, модельдерни, символ- демдектерни ажыглап билири
- белен таблицаларны,схемаларны, созуглелдерни немээри
- дылдын адырлары: ун.ужук, сос тургузуу, чугаа кезээ, домак кежигуну, бодуун домак дугайында алган билиглерин деёнеп, болуктеп, тып, ажыглап билири;
- алган билиглерин план болгаш таблица дузазы-биле системажыдып, болуктеп,туннеп билири;
- состе орфограммаларны янзы-буру аргалар-биле хынап билири;
- номчаан созуглелдеринин кол утказын ылгап ундурери;
- бодунун чугаазын тода болгаш билдингир кылдыр дыёнакчыга дамчыдып билири;

Оореникчилернин билиинин хевирлеттинген турары болгаш ооренип алыр аргалары:

- Библиотека болгаш Интернет дузазы-биле херек билиглерни тып, ажыглап билири;
- аас болгаш бижимел чугааны шын болгаш медеpелдии-биле тургузуп билири;
- болуушкуннарны логиктиг (бодамчалыг) сайгарылгага даянып дамчыдып билири;
- алган медээлерни сайгарып, критикалап билири;

В) Коммуникативтиг

Чогуур деннелге хевирлеттинген турар уjurлуг чуулдери:

- аас чугаага диалогту ажыглап билири;
- ангы-ангы бодалдарны ооренип, сайгарып билири болгаш чаёгыс аай туннелге келиринге ооредири;
- бот туружун болгаш бодалын быжыглап чанчыгары;
- билдинмес чуулеринге айтырыгларны салып билири;

- коммуникативтиг сорулгаларны шиитпирлээринге дылдыё аргаларын чедимчелиг ажыглаары;

Оореникчилернин билиглеринин хевирлеттинген турары болгаш ооренип алыр аргалары:

- коммуникативтиг сорулгаларны дыннакчыга тода, дорт, дес-дараалашкаа - биле медээни, билигни чедирери;

-удур-дедир хыналда уезинде бот-боттарынга дузаны уезинде чедирип билири болгаш коммуникативтиг сорулгаларны шиитпирлээринге дылдын аргаларын чедимчелиг ажыглаары

Тематиктиг планы

2 класс

№	Кичээлдин темалары	Шагы	Хуну
1	Чаа ооредилге чылы-биле!	1	
2	Бирги класска ооренген чуулдерин катаптаары.	1	
3	Ун.Ужук.Домак	1	
4	Ун.Ужук.Домак.	1	
5	Ажык болгаш ажык эвес уннер болгаш ужуктер.	1	
6	Ажык болгаш ажык эвес уннер болгаш ужуктер.	1	
7	Кыска болгаш узадыр адаар ажык уннер болгаш ужуктер.	1	
9	Кыска болгаш узадыр адаар ажык уннер болгаш ужуктер.	1	
10	Ок-биле адаар ажык уннуг состерге кадыг демдек (ъ).	1	
11	Ок-биле адаар ажык уннуг состерге кадыг демдек (ъ).	1	
12	Диктант «Чайын»	1	
13	Частырыглар-биле ажыл.	1	
14	Ажык эвес уннер болгаш ужуктер.	1	
15	Ажык эвес уннер болгаш ужуктер.	1	
16	Эгезинде [т]- [д]деп уннер кирген состер.	1	
17	Эгезинде [т]- [д]деп уннер кирген состер. Чанчыл езугаар т-биле бижиир состер.	1	
18	Эгезинде [т]- [д] деп уннер кирген состер.Быжыглаашкын	1	
19	Эгезинде [п]- [б] деп уннер кирген состер.	1	
20	Эгезинде [п]- [б] деп уннер кирген состер.	1	
21	Эгезинде [п]- [б] деп уннер кирген состер.Быжыглаашкын.	1	
22	Эгезинде [к]- [х]деп уннер кирген состер.	1	
23	Эгезинде [к]- [х]деп уннер кирген состер	1	
24	Хыналда диктант «Куштарнын оннуктери»	1	
25	Частырыглар-биле ажыл	1	
26	Ф,ц,щ деп ужуктер.	1	
27	Ф,ц,щ деп ужуктер.	1	
28	Я деп ужуктуг состер.	1	
29	Я деп ужуктуг состер.	1	
30	Е.э,(е) деп ужуктуг состер.	1	
31	Е.э,(е) деп ужуктуг состер.	1	
32	Ё деп ужуктуг состер.	1	
33	Ё деп ужуктуг состер.	1	
34	Ю деп ужуктуг состер.	1	
35	Ю деп ужуктуг состер.	1	
36	Чымчак демдектиг состер	1	
37	Сагындырыглыг диктант «Лагерь»	1	
38	Частырыглар- биле ажыл.	1	
39	Слогтар	1	
40	Состу кожурери	1	
41	Состу кожурери	1	

42	Тыва алфавиттин ужуктери.	1	
43	Кым?чуу? деп айтырыгга харыылаттынар состер.	1	
44	Кым?чуу? деп айтырыгга харыылаттынар состер.	1	
45	Кымнар?чулер? деп айтырыгга харыылаттынар состер.	1	
46	Хыналда диктант «Инек кажаазы»	1	
47	Частырыглар-биле ажыл. Катаптаашкын.	1	
48	Кым?чуу? деп айтырыгга харыылаттынар состер. (Чуве ады)	1	
49	Кандыг? деп айтырыгга харыылаттынар состер. (демдек ады)	1	
50	Кандыг? деп айтырыгга харыылаттынар состер. (демдек ады)	1	
51	Кандыг? деп айтырыгга харыылаттынар состер. (демдек ады)	1	
52	Канчап тур? деп айтырыгга харыылаттынар состер. (Кылыг созу)	1	
53	Канчап тур? деп айтырыгга харыылаттынар состер. (Кылыг созу)	1	
54	Канчап тур? деп айтырыгга харыылаттынар состер. (Кылыг созу)	1	
55	Канчап тур? деп айтырыгга харыылаттынар состер. (Кылыг созу)	1	
56	Канчап тур? деп айтырыгга харыылаттынар состер. (Кылыг созу)	1	
57	Канчап тур? деп айтырыгга харыылаттынар состер. (Кылыг созу)	1	
58	Канчап тур? деп айтырыгга харыылаттынар состер. (Кылыг созу)	1	
59	Диктант «Хун чуруму»	1	
60	Частырыглар-биле ажыл. Катаптаашкын (Кылыг созу)	1	
61	Ат болгаш фамилияларга улуг ужук	1	
62	Ат болгаш фамилияларга улуг ужук	1	
63	Азырал амытаннарнын шола аттарынга улуг ужук	1	
64	Азырал амытаннарнын шола аттарынга улуг ужук	1	
65	Чурттар, хоорайлар,суурлар кудумчулар, хемнер аттарынга улуг ужук	1	
66	Чурттар, хоорайлар,суурлар кудумчулар, хемнер аттарынга улуг ужук	1	
67	Хыналда ажыл «Хертек Орлан»	1	
68	Частырыглар-биле ажыл.	1	
69	Торел состер.	1	
70	Торел состер.	1	
71	Торел состер	1	
72	Катаптаашкын. Торел состер.	1	
73	Ооредиглиг эдертиг	1	
74	-ла,-ле,-на,-не деп состерни шын бижири.	1	
75	-ла,-ле,-на,-не деп состерни шын бижири.	1	
76	-ла,-ле,-на,-не деп состерни шын бижири.	1	
77	-даа деп состу шын бижири	1	
78	-даа деп состу шын бижири	1	

79	Хыналда диктант «Анчы»	1	
80	Частырыглар-биле ажыл. Катаптаашкын.	1	
81	Домак.	1	
82	Домак.	1	
83	Домак.	1	
84	Домак.	1	
85	Кол сос биле соглекчи дугайында бодуун билиг.	1	
86	Кол сос биле соглекчи дугайында бодуун билиг.	1	
87	Кол сос биле соглекчи дугайында бодуун билиг.	1	
88	Кол сос биле соглекчи дугайында бодуун билиг.	1	
89	Улуг сек, айтырыг болгаш кыйгырыг демдектери.	1	
90	Улуг сек, айтырыг болгаш кыйгырыг демдектери.	1	
91	Улуг сек, айтырыг болгаш кыйгырыг демдектери.	1	
92	Туннел хыналда диктант «Шуурган»	1	
93	Айтырыглар дузазы-биле эдертиг бижири.	1	
94	Частырыглар-биле ажыл	1	
95	Чыл дургузунда ооренгенин катаптаары	1	
96	Слог. Состу кожурери.	1	
97	Уннер болгаш ужуктер. Слог.Домак.	1	
98	-ла,-ле,-на,-не,-даа деп артынчы состерни шын бижиирин катаптаары	1	
99	Эгезинде т-д, п-б, к-х кирген состерни катаптаары	1	
100	Чыл дургузунда ооренгенин катаптаары	1	
101	Ниити катаптаашкын.	1	
102	Ниити катаптаашкын	1	

Ооредилге –методиктиг чуулдер

1. Тыва дыл ному, 2016 чыл Авторлары И.Ч.Эргил-оол, Н.Ч.Дамба, Н.М.Ондар
2. Диктантылар чыындызы, 1-4 класстарга А.А.Алдын-оол, 2010 чыл
3. Эдертиг чыындызы, 2-4 класстарга А.А.Алдын-оол, 2011 чыл